

політики. Те, як НАТО і ЄС допоможуть Україні розпорядитися придбаною нею військовою силою, може виявитися надзвичайно важливим для глобального світу. Україна тепер має великі збройні сили, які на тривалий час будуть фактором політики в Європі.

Олександр РУДІК

*к.політ.н., доц., доц. кафедри
права та європейської інтеграції
ДРІДУ НАДУ при Президентіві України*

ІНТЕГРАЦІЯ ГЕНДЕРНОЇ СКЛАДОВОЇ В ДІЯЛЬНІСТЬ ЗБРОЙНИХ СИЛ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ І КРАЇН-ПАРТНЕРІВ НАТО (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПОРІВНЯЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ В 2016 Р.)

На початку березня 2016 р. Офісом радника з гендерних питань в Міжнародному військовому штабі НАТО був опублікований перший в історії Альянсу «Збірник національних звітів держав-членів і країн-партнерів НАТО за 2014 р.», який містив статистичні дані, інформацію про заходи, напрями політики та ініціативи з інтеграції гендерних аспектів в діяльність збройних сил 28-ми держав-членів та 11-ти країн-партнерів [2]. По суті, збірник став порівняльним дослідженням політики інтеграції гендерної складової в діяльність збройних сил НАТО, здійснюваної на виконання резолюції Ради Безпеки ООН № 1325 щодо жінок, миру і безпеки та пов'язаних з нею резолюцій. Друге видання збірника, яке містило дані 28-ми держав-членів та 9-ти країн-партнерів Альянсу, було опубліковане на початку 2017 р. [3].

Третій збірник був опублікований наприкінці 2017 р. [4]. Уміщену в збірник інформацію можна умовно розділити на дві частини:

1. Порівняльний аналіз кількісних статистичних даних держав-членів і країн-партнерів НАТО, який містить сім тематичних розділів: 1. Представленість чоловіків і жінок в збройних силах в 2016 р.; 2. Подання заяв та найом на військову службу в 2016 р.; 3. Статистичні дані щодо продовження служби по завершенні контракту в 2016 р.; 4. Служба і звання в 2016 р.; 5. Інтеграція гендерної складової в діяльність збройних сил в 2016 р.; 6. Рекомендації, надані Комітетом НАТО з гендерних питань Військовому комітету НАТО в 2015 р. та в 2016 р. (цей розділ був уміщений в збірник уперше); 7. Висновки.

2. Національні звіти 28-ми держав-членів і 13-ти країн-партнерів НАТО (у тому числі України), які являють собою детальний огляд законодавства, програм та політики кожної країни, які стосуються виконання резолюції Ради Безпеки ООН № 1325 і пов'язаних з нею резолюцій в збройних силах.

3. Огляд на значний обсяг інформації, що міститься в збірнику, в

довіді на конференції основну увагу буде приділено інтеграції гендерної складової в діяльність збройних сил держав-членів і країн-партнерів НАТО.

В п'ятому розділі збірника «Інтеграція гендерної складової в 2016 р.» зазначається, що 40,74 % держав-членів НАТО запровадили нову політику або прийняли законодавство щодо інтеграції гендерної складової в збройних силах. Крім того, 77,8 % держав-членів повідомили про наявність в них в 2016 р. військових підрозділів з гендерних питань. Порівняно з 2015 р., цей показник зріс більше ніж на 8 %. Політику сприяння вступу жінок на військову службу втілюють у життя 25,9 % держав-членів НАТО, що на 5 % більше, ніж в 2015 р. В усіх державах-членах НАТО встановлений однаковий вік зарахування чоловіків і жінок на військову службу (по досягненні 18-ти років). В 7,4 % країн запроваджена система квот для служби жінок у збройних силах (на 3,9% більше, ніж в 2015 р.), а в 55,6% держав-членів встановлені однакові для чоловіків і жінок вимоги щодо зарахування на військову службу (в 2015 р. – 65,4 %). В 2016 р. частка країн, в яких не було жодних обмежень для служби жінок в армії, становить 96,3 %, що на 11,7 % більше ніж в 2015 р. Лише 3,7 % держав-членів НАТО все ще обмежують доступ жінок для служби на певних посадах [4, р. 29].

В Збройних силах також України запроваджена система квот для жінок. Так, наказом Міністерства оборони України № 292 від 3 червня 2016 р., внесено зміни до Тимчасового переліку штатних посад рядового, сержантського і старшинського складу з урахуванням тих, на які дозволяється призначати військовослужбовців-жінок. Цим документом суттєво розширено перелік бойових посад для військовослужбовців-жінок, які проходять військову службу за контрактом (на понад 100 бойових військових спеціальностей) [1, р. 213].

Цікавими є дані, які надали держави-члени НАТО щодо ініціатив, спрямованих на збалансування службових і сімейних обов'язків. Так, 59,3 % держав-членів повідомили про прийняття ними конкретних програм або певної політики з підтримки зазначеного балансу (в 2015 р. – 61,5 %), а 66,7 % (в 2015 р. – 52 %) – про розроблення спеціальних заходів на підтримку батьків, які обидва є військовослужбовцями (наприклад, недопущення одночасного залучення таких батьків до участі у військових операціях або навчаннях). Переважна більшість країн (85,2 %, в 2015 р. – 88,5 %) повідомили про прийняття політики по догляду за дитиною, яка передбачає, наприклад, наявність установ для денного догляду за дітьми, перерв для грудного годування немовлят або встановлення гнучкого графіку роботи. Більше половини країн (55,6 %, в 2015 р. – 61,5 %) повідомили про надання дозволу військовослужбовцям працювати неповний робочий день, а 66,7 % (в 2015 р. – 65,4 %) – про надання підтримки або сприяння самотнім батькам у виконанні ними службових обов'язків [4, р. 31].

Згідно з національним звітом, в 2016 р. в Збройних силах України не було жодної спеціальної програми або політики, присвяченої збалансуванню службових і сімейних обов'язків військовослужбовців. Українським військовослужбовцям не дозволялось працювати неповний робочий день або мати гнучкий графік роботи. Відсутні також спеціальні програми/заходи щодо підтримки батьків, які обидва є військовослужбовцями. В звіті зазначається, що згідно із законодавством України військовослужбовцям, які є батьками-одиначками, розлученими або овдовілими, надається додаткова відпустка у розмірі 15 днів. Щодо політики по догляду за дитиною, то в національному законодавстві та нормативних актах Міністерства оборони України містяться положення щодо захисту батьків під час проведення військових операцій або навчання, надання додаткових тижнів оплачуваної відпустки у зв'язку з вагітністю/доглядом за дитиною, а також спеціальні застереження стосовно службових відряджень, служби в нічний час, виконання понаднормової роботи [4, р. 271].

Стосовно протидії сексуальним домаганням і попередження сексуального насильства, то згідно з національними звітами, 81,5 % (в 2015 р. – 63 %) держав-членів НАТО мають спеціальні тренінги та програми щодо запобігання сексуальних домагань і сексуального насильства. Близько 70 % держав-членів мають стратегії, підготовлений персонал з питань сексуальних домагань або реєстрації їх випадків, а також запровадили у практику офіційну процедуру реєстрації жертв домагань або насильства. В 2016 р. 40,7 % (в 2015 р. – 37 %) держав-членів повідомили про зареєстровані випадки сексуальних домагань в збройних силах. Національні звіти країн, в збройних силах яких були зареєстровані випадки сексуальних домагань, показують, що лівова частка постраждалих від сексуальних домагань військовослужбовців є жінками (92 %) [4, р. 32].

Як і в 2014 – 2015 рр., в 2016 р. Україна не мала стратегії або програм щодо запобігання сексуальних домагань і сексуального насильства в збройних силах. В національному звіті зазначається, що в збройних силах є особовий склад, до якого військовослужбовці можуть звертатись з питань сексуальних домагань і сексуального насильства, а також про існування спеціальних процедур, за допомогою яких постраждали жінки та чоловіки можуть доповісти про випадки сексуальних домагань. В квітні 2016 р. було створено Експертну раду з питань запобігання та протидії дискримінації [4, р. 271]. В 2014 – 2015 рр., в Збройних силах України не було зареєстровано жодного випадку сексуальних домагань. Інформація за 2016 р. в звіті відсутня.

В 2016 р. частка жінок-військовослужбовців, які брали участь в усіх операціях (Африканський Союз, ЄС, НАТО, ОБСЄ, ООН) держав-членів НАТО, складала в середньому 6,3 %, а у військових операціях НАТО – 6,8 % від всього особового складу (в 2015 р. – 6,4 %). Що стосується

врахування гендерних питань під час військових місій Альянсу, то 77,8 % (в 2015 р. – 73,1 %) держав-членів і країн-партнерів НАТО включають гендерну складову в процес оперативного планування, а 96,3 % (в 2015 р. – 92,3 %) – в процес підготовки персоналу перед розгортанням та/або військовими навчаннями. Крім того, 74,1 % держав-членів НАТО (в 2015 р. – 63 %) запровадили в своїх збройних силах підготовку радників з гендерних питань, а 42,3% (в 2015 р. – 30,8 %) – мали гендерні контактні пункти. Майже 81% держав-членів Альянсу повідомили про запровадження навчальних та тренінгових програм з питань гендеру [4, р. 33].

Станом на 2016 р. збройні сили 22-х держав-членів НАТО мали у своєму складі 553 підготовлених радників з гендерних питань (в 2015 р. – 440), 35 з яких були направлені у війська саме в 2016 р. (в 2014 р. – 27, а в 2015 р. – 33 радники). Всього в 2014 – 2016 рр. у війська було направлено 85 підготовлених радників з гендерних питань. В 11-ти країнах-партнерах Альянсу в 2016 р. було підготовлено 143 радники з гендерних питань (в 2014 р. – 76, а в 2015 р. – 119 радників). Кількість направлених у війська радників суттєво зменшилась – з 57-ми в 2015 р. до 16-ти в 2016 р. Всього в 2014 – 2016 рр. країни-партнери НАТО направили у війська 96 підготовлених радників з гендерних питань. В 22-х державах-членах НАТО є підготовлені радники з гендерних питань, а 10 держав-членів створили гендерні контактні пункти (Велика Британія, Бельгія, Іспанія, Італія, Канада, Німеччина, Норвегія, Португалія, Румунія, Чехія). [4, р. 34 – 35] (див. таблицю).

В національному звіті України повідомляється, що в 2016 р., як і в 2014 – 2015 рр., гендерна складова була інтегрована в процес оперативного планування, а також в процес підготовки персоналу перед розгортанням та/або військовими навчаннями. Оскільки в Збройних Силах України немає спеціальних тренінгових програм з гендерних питань, за звітний період не було підготовлено жодного радника з гендерних питань, однак один радник був направлений у війська. Повідомляється також, що в збройних силах є посади координаторів з гендерних питань. В збірнику зазначається, що Україною не вжито жодних заходів з імплементації рекомендацій, наданих Комітетом НАТО з гендерних питань Військового комітету НАТО в 2015 р. та в 2016 р. [4, р. 271].

Таким чином, уміщені в збірник національні доповіді держав-членів і партнерів НАТО є важливим елементом у визначенні та розумінні поступу кожної країни в інтеграції гендерної складової в діяльність збройних сил, а також для бенчмаркінгу та обміну передовим досвідом у цій сфері. Дані збірника також є неоціненним ресурсом для подальшого аналізу, винесення уроків та внесення змін у політику щодо гендерної рівності як на рівні НАТО, такі і в кожній державі-члені й країні-партнері.

Кількість підготовлених і направлених у війська радників з гендерних питань в державах-членах НАТО і країнах-партнерах в 2016 р. [4, р. 34].

Держави-члени НАТО	Підготовлені радники з гендерних питань в збройних силах	Направлені у війська радники з гендерних питань (2016)	Направлені у війська радники з гендерних питань (2014 – 2016)
Бельгія	16	0	0
Болгарія	4	1	2
Канада	3	0	0
Хорватія	6	2	4
Чехія	1	0	0
Данія	5	0	0
Франція	7	0	0
Угорщина	30	0	0
Ісландія	2	2	1
Італія	170	1	4
Литва	2	0	0
Люксембург	2	0	0
Нідерланди	12	2	12
Норвегія	22	0	12
Польща	9	0	0
Португалія	10	0	0
Румунія	1	0	0
Словенія	6	0	0
Іспанія	230	15	35
Туреччина	5	2	5
Велика Британія	8	8	8
США	2	2	2
Всього	553	35	85
Австралія	13	8	20
Австрія	10	1	3
Грузія	42	дані не надано	42
Ірландія	14	3	6
Нова Зеландія	1	0	0
Сербія	1	0	0
Україна	0	0	1
Фінляндія	40	2	8
Швейцарія	10	дані не надано	5
Швеція	12	1	10
Японія	0	1	1
Всього	143	16	96

Список використаної літератури та джерел

1. Гранатометником чи командиром БМП тепер може бути і жінка // Офіційний веб сайт Міністерства оборони України. – Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua/news/2016/07/15/granatometnikom-chi-komandiro-m-bmp-teper-mozhe-buti-i-zhinka>—/
2. Summary of the national reports of NATO Member and Partner Nations 2014. – NATO HQ Office of the gender advisor international military staff, 7 march 2016. – Access mode: http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_03/Summary.pdf
3. Summary of the National Reports of NATO Member and Partner Nations to the NATO Committee on Gender Perspectives, 2015. – Access mode: http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2017_01/20170113_2015_NCGP_National_Reports_Summary.pdf
4. Summary of the National Reports of NATO Member and Partner Nations to the NATO Committee on Gender Perspectives, 2016. – Access mode: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2018_01/1801-2016-Summary-NR-to-NCGP.pdf

Олександр КАХОВСЬКИЙ

аспірант кафедри права та європейської інтеграції ДРІДУ НАДУ при Президентові України

СИСТЕМА РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ У США: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Євроатлантична інтеграція України в рамках системи Україна-НАТО не можлива без глибокого реформування системи ресоціалізації ветеранів, як невід’ємної складової процесів військово-політичного реформування загалом. З огляду на це, найбільш доцільним є розгляд системи ресоціалізації ветеранів у США, яка визнається однією з найкращих у світі. Гаслом цієї системи можна назвати наступні слова: «...турбуймося про тих, на кого впав тягар битви, про їхніх вдів та їхніх сиріт...» [1, с. 129].

Перший закон, який регулював виплати допомоги за отримані під час громадянської війни каліцтва було прийнято у 1862 році. Того ж часу було задіяне положення щодо прав подружжя та дітей вояків отримувати допомогу у розмірі допомоги, яка сплачувалася безпосередньо ветеранам, у разі їх недієздатності. У свою чергу поранені вояки брали участь у програмі отримання фінансової допомоги, надання тимчасового житла та пільгового отримання медичних послуг. Окремо звертали вагу на втілення заходів, щодо працевлаштування ветеранів с вадами, або обмеженими можливостями.

Сьогодні основною інституцією щодо опікування потребами